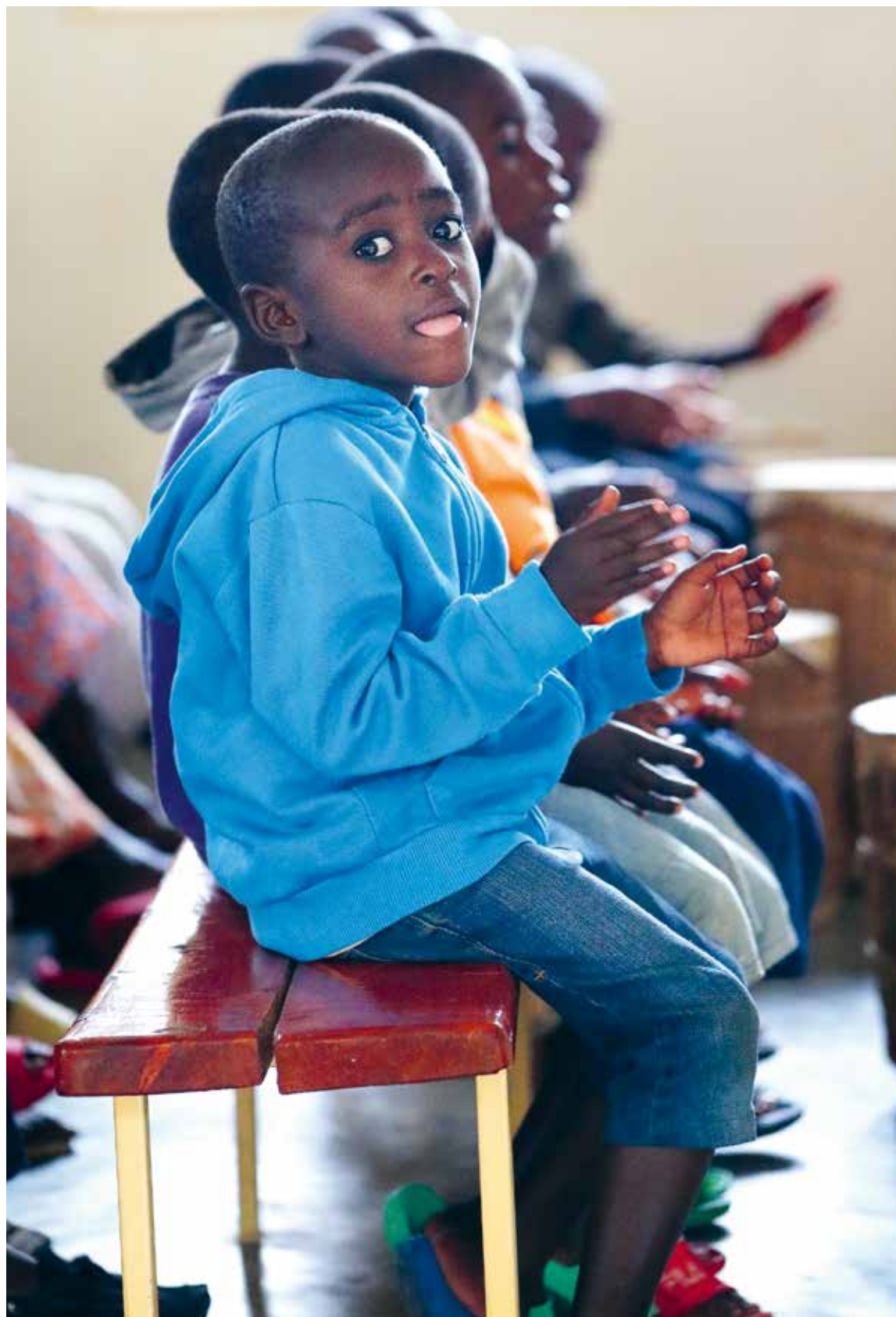

MISIJNÁ PRÍLOHA

Mimoriadny misijný mesiac
október 2019

**Modlitba Mimoriadneho
misijného mesiaca
október 2019**

Nebeský Otče,
keď tvoj Syn, náš Pán Ježiš Kristus,
vstal z mŕtvych,
odovzdal svojim učeníkom
dôležité poslanie:
„Choďte teda a robte mi učeníkov
z ľudí všetkých národov.“
Pripomínaš nám,
že mocou krstu
máme účasť na misijnom poslaní
Cirkvi
a nesieme za ňu zodpovednosť.
Daj nám dary Ducha Svätého,
aby sme s odvahou a rozhodnosťou
svedčili o evanjeliu.
Poslanie,
ktoré zveril Ježiš Kristus svojej
Cirkvi,
nie je ešte zavŕšené,
preto ťa prosíme o nové
myšlienky a účinné formy,
ako prinášať do dnešného sveta
život a svetlo.
Pomôž nám,
nech všetky národy zakúsia
spasiteľnú lásku
a milosrdenstvo Ježiša Krista,
ktorý s tebou žije a kraľuje
v jednote s Duchom Svätým
po všetky veky vekov. Amen.

Pápež František

**Rwanda sa stala na Slovensku
cieľovou krajinou tohtoročnej
Misijnej nedele, ktorú slávieme
20. októbra. Na snímke sú deti
z Centra sv. Antona v Rwande,
kde pôsobí slovenský misionár
Vlastimil Chovanec RCJ.
Snímka: Lukáš Bjalohň**

V Rwande hľadáme cesty k odpusteniu a zmiereniu

Biskup CELESTIN HAKIZIMANA (56) vedie od roku 2014 najmladšiu rwandskú Diecézu Gikongoro. Patrí do nej pútnické miesto Kibeho, kde sa v osemdesiatych rokoch minulého storočia zjavovala Panna Mária, a dnes má toto miesto viaceré väzby aj so Slovenskom.

Ste biskupom najmladšej rwandskej diecézy. Mohli by ste nám ju predstaviť?

Diecéza Gikongoro vznikla v roku 1992, keď sa odčlenila od Diecézy Butare. Diecéza má 15 farností a 53 kňazov, okrem štyroch rehoľníkov sú všetci kňazi Rwandania.

Znamená to, že máte dostatok duchovných povolaní?

Vďaka Bohu, máme dostatočný počet chlapcov, ktorí túžia vstúpiť do seminára. Dokonca nemôžeme všetkých prijať, pretože máme limit 90 seminaristov. Spoločne s ostatnými diecézami sme spolupracovali na tom, aby sme získali mladých mužov pre duchovné povolanie tak, že sme robili duchovné animácie v školách. Pred tromi rokmi sme v diecéze založili malý seminár, máme už prvých absolventov i nádej, že budú pokračovať vo veľkom seminári. Každá farnosť má totiž niekoľko filiálok a chceli by sme tam vytvoriť farnosti, preto potrebujeme ďalších kňazov.

Vo vašej diecéze pôsobia aj viacerí Slováci.

Som veľmi rád, že ľudia zo Slovenska, ktorí prichádzajú do našej diecézy, sú vyformovaní v kresťanskej viere a prišli s presvedčením a ochotou podať pomocnú ruku. V Kultúrnom centre sv. Vincenta Pallottiho v Kibeho, ktoré prevádzkuje Slovenská katolícka charita a ktoré pracuje na spôsob materskej školy, dostávajú deti jednoduché jedlo a misijní dobrovoľníci zo Slovenska vedú najmenšie deti z chudobných pomerov k tomu, aby si osvojili základné hygienické a spoločenské návyky.

Ďalší Slováci pomáhali v archíve svätyne v Kibeho. Previedli do digitálnej podoby všetky ručne písané záznamy teologickej i lekárskej komisie, týkajúce sa zjavení. Bola to veľmi dôležitá a seriózna práca. Pomáhali aj pri organizovaní veľkých slávností a sviatkov – vnútri

Biskup Celestin Hakizimana (vľavo) navštívil počas svojej septembrovej návštevy Slovenska aj pútnické miesto Butkovo. Na snímke s paltotínskym misionárom Piotrom Kalinowskim. Snímka: Dariusz Latuszek

kostola i vonku, s ozvučením, v kuchyni a podobne. Okrem toho pôsobia v Kibeho niekoľko mesiacov v roku pracovníci a dobrovoľníci z Vysoké školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave.

Miestni kňazi, rehoľné sestry a ďalší ľudia, s ktorými spolupracovali, boli nesmierne vďační za ich angažovanosť a ich prítomnosť vnímajú veľmi pozitívne. Za dôležité považujem, že sa stali apoštolmi Božej Matky z Kibeho, lebo správu o zjaveniach priniesli domov.

Ako si spomínate na obdobie, keď sa v Kibeho zjavovala Panna Mária, vy osobne?

V čase prvých zjavení som mal 18 rokov a bol som v malom seminári. Bol som členom Máriinej légie, ktorá si osobitne uctievala Panu Máriu, a vďaka tomu, že v légii bol aj syn vtedajšieho prezidenta Juvénala Habyarimana, mali sme možnosť ísť osobne na miesto

zjavení. Rektor nášho seminára bol v teologickej komisii, ktorá zjavenia skúmala, takže som bol po celý čas veľmi blízko týchto udalostí. Vďaka zjaveniam zažili niektorí ľudia hlboké obrátenie. Po štúdiách som pracoval na sekretariáte Konferencie biskupov Rwandy a mal som príležitosť dostať sa do archívu v Kibeho. Napokon som sa stal biskupom Diecézy Gikongoro, do ktorej Kibeho patrí, a tak mám prístup nielen do archívu, ale aj kontakt s dvomi vizionárkami, ktoré ešte žijú. Od svojho predchodcu na biskupskom stolci som dokonca dostal zápisky, ktoré neboli doteraz zverejnené.

Rwanda si tento rok pripomenula 25 rokov od bratovražednej genocídy a už štvrtstoročie sa usiluje o pokoj, zmierenie a odpustenie. Ako sa tieto hrozivé udalosti dotkli vašej diecézy?

Diecéza Gikongoro v čase genocídy mimoriadne trpela. V piatich

farnostiach došlo k tým najkruťším vraždám a bolo v nich najviac ľudí zavraždených na farách a v kostoloch. V diecéze je z obdobia genocídy niekoľko masových hrobov. Nenávisť bola taká veľká, že boli vyvraždené aj utečenecké tábory, a to napriek tomu, že boli pod ochranou francúzskeho vojska.

Diecézneho biskupa Augustina Misaga zavreli po skončení genocídy na rok do väzenia, pretože ho obvinili z genocídnych zločinov a organizovania masakrov. Hoci ho v súdnom procese vyhlásili za nevinného, nesmierne to poškodilo jeho zdravie. Táto situácia sa dotkla celej diecézy a biskup ochorel na srdce. Zanechalo to ťažké rany na celej diecéze – bolo ju potrebné budovať nielen po materiálnej, ale aj po duchovnej a morálnej stránke. Nanovo sa začali stavať a opravovať kostoly, ktoré boli zničené alebo spálené. Museli sme zorganizovať pohreby ľudí, ktorí boli v kostoloch zavraždení, postarať sa o siroty, navštevovať preplnené väznice. Ľudia mali strach vrátiť sa do kostolov, pretože sa tam vraždilo.

V diecéze sme vytvorili komisiu pre spravodlivosť a mier, ktorá sa venovala procesu zmierenia a spolupracovala so štátnou komisiou pre zmierenie. Veľkú pomoc poskytla miestna charita. Po 25 rokoch môžem skonštatovať, že v diecéze nastal pokoj. Ľudia žiadajú o odpustenie rodiny, ktorých členovia boli vyvraždení. Budovaniu pokoja a odpustenia pomáha projekt Adopcia srdca Misijného sekretariátu – paltotínov zo Slovenska. Členovia týchto komisií navštevujú rodiny, ktoré boli najviac zasiahnuté genocídou a ešte nedokážu odpustiť. Môžem teda povedať, že proces fyzického, psychického i duchovného uzdravovania značne pokročil, ale ešte stále trvá.

Buď misionárom – si pokrstený a poslaný

Misijná nedeľa sa každý rok slávi predposlednú októbrovú nedeľu, tento rok 20. októbra. Pripomínáme si ňou, že Cirkev je celosvetové spoločenstvo a že je poslaná byť znamením lásky pre všetkých ľudí na celom svete, a sme pozvaní, aby sme sa podelili o svoje dobrá s chudobnými bratmi a sestrami.

IVAN KŇAZE

„Vyzývam každého, aby prežíval radosť z misie, aby svedčil o evanjeliu v prostredí, v ktorom žije a pracuje. Zároveň sme pozvaní, aby sme láskou, konkrétnou pomocou a modlitbou podporovali misionárov, ktorí sa vydali do sveta ohlasovať Krista tým, ktorí ho ešte nepoznajú.“ Týmiťto slovami vyhlásil pápež František Mimoriadny misijný mesiac október 2019 s úmyslom posilniť nadšenie pre evanjelizáciu. „V tomto mesiaci máme aj liturgickú spomienku svätého Jána Pavla II., pápeža misionára, ktorý začal svoju službu práve na Misijnú nedeľu. Zverme misie vo svete jeho príhovoru,“ pozýva Svätý Otec.

Inšpirovať sa živou vierou

Zakladateľka Pápežských misijných diel Paulína Jaricotová poskytla dva nástroje na zmenu sveta: modlitbu a dar. Pochádzala z bohatej rodiny, ale mala veľkú túžbu pomáhať misionárom na celom svete a za najväčšiu pomoc považovala priviesť niekoho k Ježišovi. Ako 18-ročná mala pri modlitbe videnie dvoch lúčov: v jednej nebol olej a druhá bola naplnená až po okraj. Pre ňu predstavovala prázdna lampa vieru v jej rodnom Francúzsku a plná lampa bola silná viera na misijných územiach. Mala veľkú túžbu pomôcť misiám, a zároveň aj Francúzsku. Jej videnie dvoch lúčov je platné stále – živá viera v misijných krajinách inšpiruje a prehľbuje našu vieru.

Misionár sa pozerá na druhých ľudí očami lásky, ktorá neprestáva vidieť dobro v každom človeku a považovať každého človeka za hodného dobra. Misionár má rád ľudí aj napriek tomu, že ho nevitajú s otvorenou náručou. Misionár prináša radosť, nádej, zmenu, nový závan. Misionár je náročný na seba a láskavý k iným. Je si vedomý darov, ktoré dostal od Boha, a naplno ich využíva v službe pre druhých. Rád počúva a menej hovorí, je citlivý na drobné služby a pomoc druhému.

Pápež František nás vyzýva na misie u nás na Slovensku. Krstom sme poslaní byť šíriteľmi viery v prostredí, kde sme. Krst je poklad, ktorý sme dostali nie preto, aby sme ho ukryli a chránili si ho, ale aby sme sa stali šíriteľmi radosti a privádzali iných k viere. Poslanie byť misionárom dostal každý z nás predtým, ako sme začali chodiť či rozprávať – bolo to v okamihu nášho krstu.

Podporíme Rwandu

Výťažok z tohtoročnej zbierky na Misijnú nedeľu poputuje do misijných diecéz, zvlášť do východoafrickej Rwandy, ktorá sa ešte ani po štvrtstoročí nespamätala z krutej genocídy v roku 1994. Z celkového počtu 12,5 milióna obyvateľov Rwandy tvoria skoro polovicu (48,4 percenta) katolíci a celkovo sa ku kresťanstvu hlási až 94 percent Rwandanov. „Katolícka cirkev je rozdelená do 9 diecéz, 189 farností, 982 filiálok,“ hovorí apoštolský nuncius v Rwande Andrzej Józowicz a dodáva, že v Rwande pôsobí v súčasnosti 1 020 diecéznych a rehoľných kňazov a 2 100 členov rehoľ, pričom 96 percent kňazov a zasvätených osôb na území Rwandy je miestnych. Všetky rwandské diecézy majú jeden spoločný seminár, kde sa pripravujú kandidáti na kňazstvo štúdiom filozofie, a druhý, kde študujú teológiu.

„Cirkev v Rwande sa veľmi angažuje v školstve a zdravotníctve. Prevádzkuje 905 materských škôl, 1 129 základných a 588 stredných škôl. Zodpovedá tiež za 119 zdravotných stredísk, 95 nutričných centier, v ktorých sa poskytuje pomoc podvyživeným deťom, a 15 nemocníc,“ vysvetľuje Andrzej Józowicz, ktorý zároveň ďakuje za veľkorysú podporu zo Slovenska. „Ďakujeme za vaše milodary, ktoré sa nevyužívajú len pre katolíkov, ale aj na sociálne projekty, zdravotnú pomoc a vzdelávanie. V Rwande chodí do katolíckych škôl 50 percent študentov,“ zdôrazňuje apoštolský nuncius.

Pápežské misijné diela na Slovensku podporili viaceré projekty v Rwande už v minulosti, tento rok však poputuje do krajiny celá zbierka. Zbierka na Misijnú nedeľu je najväčšou akciou solidarity a najstaršou evanjelizačnou zbierkou na svete. V mene pápeža sa v tento deň v každej farnosti sveta koná zbierka pre najchudobnejšie diecézy a krajiny sveta. Zakladateľka Pápežských misijných diel Paulína Jaricotová zdôrazňovala, aby každý, či bohatý alebo chudobný, pomohol v tento deň tým najchudobnejším z chudobných, a to prostredníctvom modlitby alebo milodaru.

AUTOR JE RIADITEĽ PÁPEŽSKÝCH MISIJNÝCH DIEĽ NA SLOVENSKU.

Pápež František pozýva, aby sme sa ako kresťania stali misionármi a ohlasovateľmi evanjelia na mieste, kde žijeme. Ilustrácia: archív PMD

Podnety na Misijný mesiac október

MODLITBA

Krížová cesta mučeníkov misií a svedkov viery

Spoznajte životné osudy ľudí, ktorí sa v 20. a 21. storočí vložili do služby chudobným alebo sa postavili proti autoritárskym režimom a za tragických okolností prišli o život. Pápežské misijné diela pozývajú pomodliť sa krížovú cestu na Misijnú nedeľu spoločne doma či vo farnosti.

FILM

Dotknúť sa rán

Nový dokument približuje prácu slovenského rogacionistu Vlastimila Chovanca v Rwande, kde vedie centrum pre deti ulice a opustené deti. Film odvysielala TV Lux v premiére 23. októbra o 16.30, následne bude dostupný na Youtube kanáli Pápežských misijných diel.

AKTIVITA

Zdieľajte #MyMission

#MyMission je celosvetová akcia Pápežských misijných diel k Mimoriadnemu misijnému mesiacu októbru 2019. Zapojiť sa môžu jednotlivci, školy, organizácie, farnosti i rehole. Kresťania na celom svete sa delia o svoju misiu, ktorú prijali krstom. Pre niekoho je misiou návšteva suseda, nájdanie si času na počúvanie, pomoc vo farnosti alebo dobrovoľníctvo. Akákoľvek misia je darom pre druhých a môžeme sa jej zdieľaním obohacovať v jednej svetovej rodine – v Cirkvi. Viac o aktivite sa dozviete na www.misijnediela.sk.

Na tisícich vrchoch ukrýva Rwanda tisíce slz

„Africké Švajčiarsko, krajina tisícich vrchov, štát s rýchlo rastúcou ekonomikou, jedna z najbezpečnejších destinácií v Afrike,“ školácky odpovedáme na otázku, čo všetko vieme o Rwande. Misionár Vlastimil Chovanec RCJ (38) sa len letmo pousmeje a zrejme hneď pochopí, že sme informácie hľadali na internete. Za desať dní nám slovenský rogacionista poodhalí mnohé iné obrazy tejto výnimočnej východoafrickej krajiny.

MARTINA GROCHÁLOVÁ

Na prvý pohľad je všetko z toho pravda. Prekvapujú nás vyzametané ulice, kvalitné asfaltové cesty, vymalované domy a poriadok okolo nich. V obchode nikde nedostanete plastovú tašku ani vrecúško, pretože ich používanie je zakázané. Vkusné papierové vrecká vám pri každom nákupe potvrdia, že radikálna zmena je možná, hoci u nás zatiaľ nepredstaviteľná.

Rwanda sa v hospodárskych rebríčkoch skutočne považuje za jednu z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich ekonomík v rámci afrického kontinentu a podľa indexu Svetovej banky je na 29. mieste svetového rebríčka štátov s najjednoduchšími podmienkami na podnikanie.

Deti doma, na ulici, v domove

No potom odbočíme z hlavnej cesty a začíname chápať, že táto potemkinovská realita sa týka len malého počtu obyvateľov krajiny, ktorá je rozlohou o polovicu menšia ako Slovensko, no má dvojnásobný počet obyvateľov. Malé hlinené domčeky so strechou z hlinenej krytiny alebo plechu sú na zvlneých rwandských kopcoch roztrúsené uprostred zelených políček. Takmer pri každom obydlí rastú banány *platano*, ktoré sa pečú a sú jedným z hlavných zdrojov obživy.

Keď vchádzame do jedného z príbytkov, zide sa takmer celá dedina, toľko *abazungu*, bielych ľudí, pokope ešte nevideli. Dve tiesnivé tmavé miestnosti v našom chápaní ani nepripomínajú ľudské obydlie. Hoci v Afrike sa dom využíva hlavne na spanie a všetko ostatné sa odohráva vonku, len ťažko si dokážeme predstaviť, že v takýchto podmienkach niekto vychováva deti. „Mnohí ľudia nie sú schopní postarať sa ani o seba, tobôž o deti, zvieratá či veci,“ vysvetľuje Vlastimil Chovanec, ktorý vníma aj mentálnu chudobu miestnych ľudí a považuje ju za omnoho ťažšiu ako tú materiálnu.

Aj táto situácia spôsobuje, že sa v Rwande v posledných desaťročiach začal rozvíjať fenomén detí ulice. V minulosti sa o deti, ktoré prišli o rodičov, vždy niekto postaral, a tak nebolo treba ani detské domovy. Dnes mnohé deti odchádzajú žiť na ulicu, a to nie iba v prípade, že nemajú rodičov alebo sú ich najbližší vo väzení, ale aj vtedy, ak sa vlastní rodičia o ne nedokážu postarať. „Keď sú deti doma, nemajú čo jesť. Na ulici niečo nájdú, vyžobrujú, ukradnú. Na ulici je veselo, sú tam iné deti, majú čo robiť,“ myslí si Vlastimil Chovanec, ktorý od roku 2014 pôsobí v Centre sv. Antona v rwandskom meste

Nyanza. Práve tam posledné roky prijímajú deti ulice a počúvajú ich bolestné príbehy, no ešte vždy nedokážu celkom presne identifikovať všetky dôvody, pre ktoré sa deti rozhodnú žiť na ulici. „Keby mi tieto veci niekto rozprával na Slovensku, neveril by som mu,“ hovorí úprimne misionár, ktorý sa so svojimi spolupracovníkmi usiluje získať komplexný profil každého dieťaťa – spoznať jeho minulosť, nájsť rodinu, pochopiť príčinu, prečo dieťa odišlo, alebo odkryť zranenia jeho tela i duše.

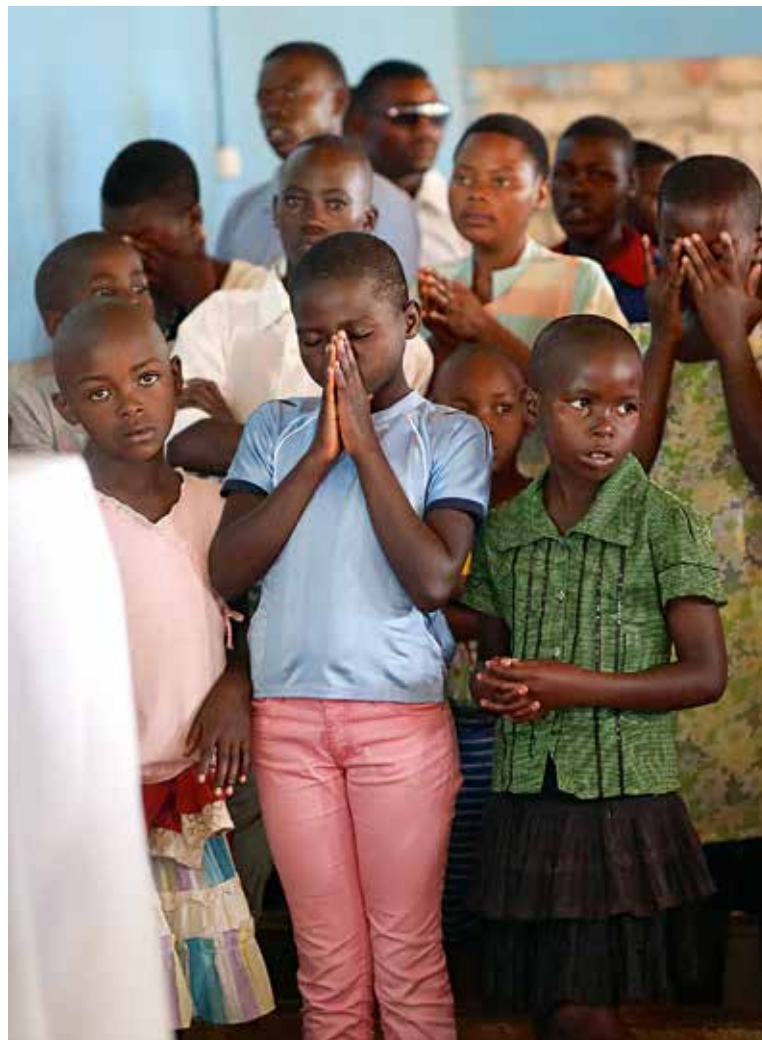
Pod hranicou chudoby dnes žije približne 39 percent Rwandanov, 16 percent obyvateľov sa však nachádza v extrémnej chudobe. Keďže ide o štatistiky rwandskej vlády, je veľmi pravdepodobné, že počet extrémne chudobných obyvateľov je omnoho vyšší.

Imana je jediný Boh

Rwanda je ako africká krajina v mnohých smeroch výnimočná. Má znamenité klimatické podmienky, pretože sa nachádza na náhornej plošine a najnižší bod Ruzizi River dosahuje nadmorskú výšku až 950 metrov nad morom. Celoročné teploty sa v krajine pohybujú v rozpätí od 20 do 27 stupňov Celzia, preto môžu obyvatelia zbierať úrodu aj dvakrát do roka. V Rwande sa pestuje káva, čaj, banány či ryža. No hoci je obrobený každý voľný kúsok zeme, krajinu to neuživí. „Emanuelova mama pracuje na poli. Za šesť hodín okopávania dostane v prepočte 70 centov. Je pravda, že ceny sú v Rwande omnoho nižšie ako u nás, ale takýmto spôsobom si nikdy nezarábajú na to, aby mohli žiť s deťmi dôstojne,“ vysvetľuje páter Vlastimil beznádejnú situáciu, v akej sa ocitnú mnohí ľudia.

Osobitý je vzťah Rwandanov k Bohu. „Prví misionári, ktorí prišli do krajiny v roku 1900, boli Misionári Afriky, nazývaní bieli otcovia. Zakrátko skonštatovali, že národ, ku ktorému prišli, pozná jediného

Mnohé z detí v Centre sv. Antona v Nyanze žili na ulici, niektoré nemajú rodičov alebo ich rodičia sú vo väzení, o ďalšie sa rodičia nedokážu postarať.

Väčšina obyvateľov Rwandy má svoje jednoduché hlinené obydlia postavené na kopcoch. Okolo domov majú políčka, ktoré im vďaka vynikajúcej klíme prinášajú úrodu aj dvakrát do roka. Snímky: Lukáš Bjaloň

Boha (v miestnom jazyku Imana) ako stvoriteľa a tvorcu všetkého, no je zároveň ovplyvnený množstvom povier. Na základe toho ľudu vysvetľovali, že Imana, ktorého si doteraz predstavovali ako duchovnú bytosť, má aj telo, ktoré sa zjavilo ľuďstvu v osobe Ježiša Krista,“ približuje pozoruhodné poznatky Vlastimil Chovanec a dodáva, že prežívanie viery Rwandanov nie je poznačené animizmom, ako je to v iných afrických krajinách. V Rwande sa líši i atmosféra slávenia svätej omše, v ktorej sú zakomponované dva nádherné prvky. Hoci je liturgia plná spevu a tanca, všetko je akési pokojnejšie, ba posvätnějšíe. Keď kňaz po premenení zdvihne hostiu a kalich, nezazvoní zvonček, ale ľudia zatlieskajú. Po svätom prijímaní tancujú zvláštny tanec so zdvihnutými rukami. Páter Vlastimil nás naň upozorňuje v kráľovskom múzeu, kde dodnes chovajú

vznešené kráľovské kravy s nádhernými rohmi. „Tanec pripomína tieto zvieratá a preniesol sa aj do liturgie,“ ozrejmuje misionár. Kravy sú v Rwande považované za vzácne zvieratá, symbol bohatstva, ale aj vznešenosti a pokoja.

Pod ochranou Sedembolestnej Spoločne s pátrom Vlastimilom objavujeme aj ďalšie krásy Rwandy. Mnohí turisti sa vydávajú na cestu za horskými gorilami na hraniciach s Ugandou, ktoré asi pred sto rokmi objavil nemecký bádateľ Robert von Beringei, a podľa neho sú gorily aj pomenované *Gorilla beringei beringei*. Na svete je v súčasnosti približne 630 exemplárov gorily horskej a na území Rwandy ich možno nájsť v parku Volcanoes National Park. My sa vydávame do národného parku Akagera na východnej hranici s Tanzániou, ktorý patrí k najstarším parkom

v Afrike, založený bol v roku 1934. Obdivujeme žirafy, zebry, antilopy i opice, a hoci sa nám z veľkej pätky podarí zazrieť len slona a nosorožca, sme z tejto nádhерnej scenérie nadšení.

Poďakovať sa za všetky dobrodennia, ale aj skúšaných obyvateľov Rwandy prichádzame do Kibeho, mesta, kde sa v osemdesiatych rokoch 20. storočia zjavovala Panna Mária a kde je chrám zasvätený Sedembolestnej Panne Márii. Božia Matka na tomto mieste vyzývala na modlitbu a obrátenie. Napriek jej apelu sa v roku 1994 rozpútala bratovražedná katastrofa označená neskôr ako genocída, počas ktorej prišlo o život milión ľudí a v priebehu ďalších dvoch rokov v jej dôsledku ďalšie dva milióny. Hoci od skončenia genocídy uplynulo štvrtstoročie, krajina je ešte vždy v procese odpúšťania a zmierenia, ktorý bude trvať ešte dlhý čas.

Vedeli ste, že:

- › písmo sa do Rwandy dostalo až v roku 1900 s príchodom prvých misionárov? Boli to dvaja kňazi a jeden rehoľný brat zo spoločnosti Misionárov Afriky, sprevádzalo ich dvanásť mladých kresťanov zo susednej Ugandy.
- › prvý rwandský kráľ, ktorý sa dal pokrstiť, bol Mutara III. Rudahigwa? Katolícky krst prijal v roku 1943 po štrnástich rokoch prípravy.
- › v Rwande funguje vo farnostiach 29 141 základňových cirkevných spoločenstiev? Spoločenstvo tvorí skupina 10 až 20 rodín, ktorá sa počas týždňa stretáva v jednotlivých rodinách, aby sa spoločne modlili, ale aj starali o chorých a chudobných.
- › dve z troch vizionárok z Kibeho ešte žijú? Alphonsine Mumureke je členkou rehole Sestier sv. Kláry a pôsobí v Taliansku, Nathalie Mukamazimpaka žije v Kíbeho a venuje sa pútnikom, Marie Claire Mukangango bola zavraždená počas genocídy v roku 1994.

Ako pomôcť

Centrum sv. Antona v rwandskej Nyanze, ktoré vedie slovenský misionár Vlastimil Chovanec RCJ, môžete podporiť finančným príspevkom na číslo účtu SK63 0200 0000 0029 8380 0293. Adresa majiteľa účtu: Rogacionisti Rwanda, Poloma 169, 082 73 Šarišské Dravce.

V Afrike sa cítil ako doma

Salezián Jozef Kočík pochádzal z obce Ovčie pri Prešove. Ako jedenásťročný bol povolaný do Francúzska k školským bratom, kde absolvoval strednú školu a získal učiteľský diplom. Neskôr sa stal kňazom a misionárom v Afrike. Ovládal deväť cudzích jazykov, medzi nimi aj päť afrických. Precestoval takmer celý svet. Čoskoro po návrate na Slovensko v roku 2000 zahynul pri autonehode.

LENKA HORÁKOVÁ

Jozef Kočík sa narodil 20. decembra 1924 v Ovčom, kde prežil aj detstvo. „Bol veľmi milý, zodpovedný a mal veľké nadanie,“ začína svoje rozprávanie synovec misionára Cyril Kočík pri starých čiernobielych fotografiách z čias, keď ich strýčko, ako ho familiárne volajú, pôsobil ako učiteľ a misionár v Afrike. „Ako chlapca ho vzali do Francúzska, pretože bol veľmi nadaný. Po osemročnom štúdiu na gymnáziu ho poslali študovať filozofiu,“ spomína na svojho strýka. „Jeho mamka ho potom videla až po 25 rokoch. Často plakávala pri sv. Anne, modlila sa zaňho a veľmi si želala, aby bol kňaz,“ rozpráva ďalej.

Don Jozef Kočík zložil večné sľuby u školských bratov a neskôr v sebe pocítil túžbu stať sa kňazom. V 60. rokoch minulého storočia však bolo ťažké prejsť do inej rehole, no nakoniec dostal povolenie vstúpiť k saleziánom, pretože mali rovnaké poslanie – vyučovať mladých. Musel však absolvovať ešte dvojročné teologické štúdium v Ríme. Jeho matka, v dedine nazývaná babička, vtedy ochorela. Mala už 83 rokov. Prišiel ju navštíviť a na smrteľnej posteli jej sľúbil, že sa stane kňazom. V roku 1968 prijal v Ríme kňazské svätenie a neskôr mal primície v svojej rodnej obci. Bolo mu ľúto, že jeho matka sa toho nedožila.

Salezián Jozef Kočík zasvätil svoj život učiteľskému povolaniu. Bol mimoriadne vzdelaný, ovládal deväť cudzích jazykov a veľa čítal. Pôsobil nielen v afrických krajinách, ale aj na Blízkom východe. Snímka: archív rodiny Kočíkovcov

Miloval Afriku a jej ľudí

Päť rokov po vysviacke ho saleziáni vyslali na misie do Afriky. Najskôr bol v Kongu poverený vedením strediska pre mladých a stal sa generálnym vikárom v Diecéze Pointe-Noire. Neskôr bol riaditeľom cirkevného gymnázia v Gabone. „Afriku mal veľmi rád. Hovoril, že ľudia, ktorí tam žijú, sú mu blízki, pretože sú sto rokov za nami,“ spomína s úsmevom Cyril. Ich život mu pripomínal vlastné detstvo, keď bolo v dedine zopár domčekov, ľudia sa navzájom poznali a boli šťastní, hoci žili jednoducho a skromne. „Často nám hovoril, že keď nemali čo jesť, išli loviť do pralesa. Vrátili sa po dvoch dňoch, niekedy až po štyroch. Lovili aj hady, ktoré boli ich bežnou potravou. Rozprával nám o spôsobe ich lovu, hlavne na vode, keď stáli na kanoe. Nikdy nesmeli mať nohy spolu, lebo keby z vody zaútočil had, ovinie iba jednu a druhou sa človek spevní a môže ho rozseknúť. Hadiu kožu spracúvali alebo predali. A potom hodovali,“ vysvetľuje Cyril Kočík. „Zaujímavosťou je, že nemali ani rodne listy, ale všetko si pamätali. Orientovali sa podľa prírody. Vedeli, v ktorom roku udrul blesk do ktorého stromu, kedy prišla záplava,“

dopĺňa Cyrilova manželka Mária. Na strýkovo rozprávanie si spomína aj synovcova dcéra Slávka. „Utkveli mi v pamäti sväte omše. Tie naše odslúžil za 30 minút, ale tam vraj trvali aj dve a pol hodiny. Afričania sa vypsievali, vytancovali, mali rôzne pokriky,“ prezrádza. „Pohreb mali v bielom. Oslavovali prechod zo sveta do večnosti,“ pokračuje. Vedeli však aj smútiť. Mali svoje rituály. Plač trval niekedy aj týždeň. Takisto pohreb či svadba. Tiež boli veľmi kreatívni. Zo všetkého, čo našli v prírode, dokázali niečo pekné vytvoriť. Napríklad z motýľích krídel vyrábali obrazy.

Učiteľstvo ho napĺňalo

Don Jozef od roku 1946 pôsobil ako pedagóg na cirkevnej základnej škole v južnom Francúzsku. Neskôr vyučoval na stredných školách v Káhire a nakoniec sa stal riaditeľom gymnázia La Salle. Staval tam kaplnku pre študentov. Po kňazskej vysviacke bol vymenovaný za riaditeľa saleziánskeho gymnázia v El Husun pri Byblose v Libanone, kde pôsobil tri roky. Potom ho preložili na arabskú strednú školu v Bejrúte. „Mal úžasnú pamäť. Ovládal deväť cudzích jazykov. Veľa čítal, všade chodil s knihou. A miloval prírodu,“

hovorí na adresu strýka Slávka a dodáva, že hoci filozofia nie je ľahký predmet, on ju vedel pútavo vysvetliť, preto sa študenti vždy na jeho hodiny tešili. Bol prísny učiteľ, ale aj spravodlivý. Prezident Gabonskej republiky ho vyznamenal titulom rytiera Radu Národnej zásluhy za vynikajúcu pedagogickú činnosť medzi mládežou.

Don Jozef Kočík bol vždy šťastný, keď prišiel domov, hoci dušou bol Francúz a srdcom Afričan. „U nás mal svoju izbu. Jeho rodny dom bol zbúraný a mamka odišla bývať k strýčkovmu bratovi Ondrejovi. Keď mu brat zomrel, vracal sa k švagrinej Viktorii a k synovcovi Cyrilovi. So švagrinou sa mali veľmi radi. Bola pobožná, modlila sa za neho. A on mal rád jej úžasne starodávne jedlá, na ktoré sa vždy tešil a ako dieťa si ich pamätal,“ hovorí Mária. Jeho príbuzní spomínajú aj na ťažké časy totality. Keď prišiel na Slovensko, veľmi sa bál, že ho sledujú. Preto sa Afrika pre neho stala oázou pokoja. Mal zakázané slúžiť verejné sväte omše, preto slúžil doma tajne. „Hoci 25 rokov nebol doma, na všetko a všetkých si pamätal. Keď sa s niekým stretol, dokázal sa s ním rozprávať aj dve hodiny. Listy, ktoré nám posielal, chodili otvorené,“ spomína Cyril. V roku 1985 sa stal direktorom Slovenského malého seminára pri Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Po páde totalitného systému už mohol chodiť na Slovensko aj rodina k nemu do Ríma. V roku 2000 však 9. októbra nečakane zomrel pri autonehode. Jeho túžbou bolo byť pochovaný v rodnej obci pri svojej mamke, napokon však saleziáni rozhodli, že bude pochovaný v Košiciach. Jeho rodáci mu z úcty postavili pamätník na miestnom cintoríne v Ovčom. Zanechal hlbokú stopu nielen v srdciach svojej rodiny, ale aj priateľov, saleziánov, študentov a všetkých ľudí, ktorí mali možnosť byť súčasťou jeho životného príbehu.

Inšpirujte sa obľúbenými jedlami misionárov

Misionári si v novej krajine nezvykajú len na novú kultúru a zvyklosti, ale i na odlišné jedlo. Niektorí z nich sa s nami podelili o recepty na svoje obľúbené jedlo či nápoj.

KATARÍNA PAVELOVÁ SSps

Pracovala ako misionárka v Togu a Benine. Najznámejším jedlom je v západnej Afrike fufu, ktoré si sestra Katarína rada pripravuje aj teraz, keď pôsobí v Ríme.

FUFU

Sýta hmota, ktorá pripomína niečo medzi hustou kašou a knedľou, sa tradične vyrába zo sladkých zemiakov, manioku alebo banánov *platano*. Dnes je možné získať základnú surovinu na výrobu *fufu* v podobe prášku podobne ako krupicu. K *fufu* sa podávajú rôzne druhy mäsových, zeleninových či rybacích omáčok.

Potrebujeme: *fufu* – 1 balenie *fufu* v prášku, 175 g zemiakovej múčky, mlieko; omáčka – veľká cibuľa, čili paprička, lyžica rastlinného oleja, 500 g marinovaného hovädzieho mäsa, 1,5 kg pasírovaných rajčín

Postup: Na *fufu* prevaríme 500 ml vody, do ktorej za stáleho miešania postupne sypeme *fufu* v prášku a zemiakovú múčku. Po lyžičkách pridávame mlieko, kým hmota nezhustne (mala by v nej stáť vareška). Na omáčku opražíme na oleji cibuľu s čili papričkou, pridáme mäso nakrájané na kocky, ktoré opražíme dozlata a na konci okoreníme. Pridáme prepasírované paradajky a na nízkej teplote dusíme.

Fufu sa servíruje na dno misky a zaleje sa omáčkou. Tradične sa je rukami.

JOZEF KUDLA CM

Najznámejšie a najtypickejšie jedlo v Hondurase je *baleada*, čo po slovensky znamená prestrelka. Znie to nebezpečne, ale jediné nebezpečie tkvie v tom, že sa ho človek obje.

BALEADA

Názov vraj pochádza z toho, že raz bola prestrelka v reštaurácii, kde placky predávali, a odvtedy sa ľudia odvolávali na to miesto ako na „to, kde bola prestrelka“. Z toho neskôr vzniklo „ideme na prestrelky“ – na *baleady*. Podľa najznámejšej verzie vznikla *baleada* v meste La Ceiba, kde ju v roku 1964 vymyslela Teresa de Jesús Montiño, známa ako „doña Tere“, ktorá *baleady* predávala pri železničnej trati, keď ešte v Hondurase jazdili vlaky.

Potrebujeme: múku, vodu, štipku soli a trochu sódy bikarbóny, fazuľu, vajíčko, avokádo, smotanu

Postup: Zmiešame múku, vodu, štipku soli a trochu sódy bikarbóny, umiesime cesto a vytvarujeme guľky s priemerom asi štyri centimetre. Guľky necháme prikryté chvíľu odpočinúť a potom z nich robíme placky, ktoré opečieme na panvici alebo kovovej platni.

Na upečenú placku natrieme kašu z uvarenej a roztlačenej fazule, pridáme vajíčko na spôsob našej praženic; ak je, tak aj trochu kuracieho alebo bravčového mäsa, avokádo, smotanu a nastrúhaný syr. Naplnená placka sa v polovici prehne a zavrie.

MARSHAL PANDYA

Marshal síce nie je misionár, ale pochádza z Indie a žije na Slovensku. S manželkou Lenkou sa zapájajú do mnohých misijných aktivít a podporujú vzdelávanie chudobných detí v Indii.

DAHI VADA

Dahi vada sú vyprážené guľky z čiernej šošovice *urad dal*, ktoré sa máčajú v jogurte a v rozličných druhoch čatni a korení. Patrí k najpopulárnejším jedlám, ktoré sa ako desiata či olovrant v ázijských krajinách predávajú na ulici.

Potrebujeme: 1 šálku šošovice *urad dal*, 1 lyžičku soli, olej, 11 bieleho jogurtu, 1/4 šálky vody, 4 lyžice cukru, tamarind čatni, zelené čatni, zväzok koriandra

Postup: Šošovicu niekoľkokrát prepláchneme, kým nepotečie čistá voda, potom ju na 3 až 4 hodiny namočíme do vody. Precedíme a šošovicu pomelieme mlynčekom na jemnú pastu. Pridáme soľ, prešľaháme a necháme odpočinúť. Na horúcom oleji prudko opražíme guľky vytvarované z cesta. Odložíme ich na papierové kuchynské utierky, aby stiekol prebytočný olej. Hotové guľky – *vadas* – ponoríme na pol hodiny do misky so studenou vodou.

Do jogurtu primiešame soľ, cukor a vodu, aby vznikla krémová konzistencia. Guľky servírujeme na tanieri, môžeme namáčať do jogurtu alebo čatni, prípadne dochutiť koriandrom.

STELLAMARIS TÓTHOVÁ SDR

Slovenská misionárka, ktorá pôsobí v Kamerune, ponúka na osvieženie ľadový ibištekový čaj, ktorým hostila aj návštevy počas svojej dovolenky na Slovensku.

ĽADOVÝ IBIŠTEKOVÝ ČAJ

Ibišteky sa v Kamerune nazývajú *folere* a je to veľmi populárna rastlina. Osviežujúci ibištekový nápoj miestni ľudia zvyknú robiť hlavne na sviatky. Ibišteky sa dá pestovať aj v našich zemepisných šírkach.

Potrebujeme: sušený ibištekový kvet, osem litrov vody, liter ananásového sirupu, cukor

Postup: Do horúcej prevarenej vody nasypeme sušený kvet ibišteky a necháme celú noc lúhovať. Potom zlejeme a zriedime vodou. Ochutíme ananásovým sirupom – na osem litrov nápoja ho dáваме liter – a cukrom.

Hotový nápoj vo fľašiach uskladníme v chladničke. Niektorí ho ochucujú sladkými voňavými a rozdrvenými cukríkmi. Samotný bez cukru má príjemnú kyslastú chuť. Sestry nedávajú do čaju ananásový sirup, ale v ňom vyvaria čerstvý ananás.

–MAG–
SNÍMKY: ARCHÍV MISIONÁROV

Misijnú prílohu pripravila:
Martina Grochálová
© KATOLÍCKE NOVINY, 2019
SAMOSTATNE NEPREDAJNÉ

Súťažte v misijnom kvíze o desať cien

Milí čitatelia, pre všetkých, ktorí sa zaujímajú o misijné témy a zároveň radi súťažia, sme v Mimoriadnom misijnom mesiaci október pripravili misijný kvíz. Súťažiaci, ktorí pošlú aspoň šesť správnych odpovedí, budú zaradení do žrebovania o desať hodnotných cien.

1. V roku 1927 založil nemecký misionár Paul Shulte OMI organizáciu, ktorej cieľom je podpora mobility misionárov. Ako sa volá organizácia, ktorá od roku 1998 pôsobí aj u nás a pomáha misionárom s kúpou automobilov?

- a) Združenie svätého Krištofa
- b) MIVA
- c) Misijná automobilová spoločnosť

2. Tlačová agentúra Pápežských misijných diel Fides každý rok zverejňuje mená misionárov, pastoračných pracovníkov a misijných dobrovoľníkov, ktorí v uplynulom roku zahynuli násilnou smrťou. Osobitne si ich pripomíname v Deň modlitieb a pôstu za mučeníkov misíí. Ktorý deň v roku to je?

- a) 24. marec – spomienka na sv. Oscara Romera
- b) 5. september – spomienka na sv. Matku Terezu
- c) 3. december – spomienka na sv. Františka Xaverského, patróna misíí

3. V dvoch misijných krajinách sú v súčasnosti biskupmi Slováci – kápucín Dávid Tencer a salezián Vladimír Fekete. V ktorých krajinách pôsobia?

- a) Island a Albánsko
- b) Indonézia a Azerbajdžan
- c) Island a Azerbajdžan

4. V Indii sa nachádza pútnické miesto Vailankanni, kde sa pred štyristo rokmi zjavovala Panna Mária. Dodnes tam prichádzajú každoročne milióny pútnikov, aby osobitne prosili o:

- a) dobrú úrodu
- b) dobré zdravie
- c) dobrý zárobok

5. V Albánsku, kde pôsobí viacero slovenských misionárov, kresťania počas tvrdého komunistického režimu mimoriadne trpeli. Ako zástupcov tých, ktorí boli umučení za vieru, blahorečili v roku 2016 v skadarskej katedrále albánskych mučeníkov. Koľko ich bolo?

- a) 38
- b) 40
- c) 90

6. Zakladateľkou najväčšieho misijného hnutia na svete – Pápežských misijných diel – je francúzska laička, ktorá žila na prelome 18. a 19. storočia. Poznáte meno zakladateľky Pápežských misijných diel?

- a) Jeanne Bigardová
- b) Terézia z Lisieux
- c) Paulína Jaricotová

7. Tento rok si pripomíname sto rokov od vydania encykliky *Maximum Illud*, ktorá rozpráva o činnosti misionárov vo svete. Ktorý pápež ju napísal?

- a) Pius X.
- b) Benedikt XV.
- c) Pius XI.

8. Práve storočnica encykliky *Maximum Illud* sa stala podnetom, aby pápež František vyhlásil Mimoriadny misijný mesiac október 2019. Ako znie jeho motto?

- a) Požehnaní a poslaní
- b) Pripravení a vyslaní
- c) Pokrstení a poslaní

Pravidlá súťaže

Do žrebovania o desať hodnotných cien budú zaradení súťažiaci, ktorí správne odpovedia aspoň na šesť z ôsmich súťažných otázok, pri odpovedi budú mať nalepený kupón a uvedú svoje meno, adresu a telefónne číslo. Odpovede posielajte najneskôr do 31. októbra 2019 na adresu: *Katolícke noviny*, P. O. Box 276, 810 00 Bratislava 1.

Zapojením sa do súťaže udeľujete súhlas so spracovaním vašich osobných údajov v súlade s podmienkami súťaže (zaslanie odmeny, respektíve kontaktovanie z dôvodu výhry). Vaše osobné údaje budú v redakcii *Katolíckych novín*, Kapitulská 5, Bratislava, po skončení súťaže do 30 dní zlikvidované v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2016/679 zo dňa 24. 4. 2016 o ochrane osobných údajov (GDPR). Štatút súťaže je dostupný na www.katolickenoviny.sk.

CENY:

1. cena: Relaxačno-liečebný rodinný pobyt EXKLUZÍV v Kúpeľoch Nimnica pre 2 dospelých a 2 deti, plná penzia, v hodnote 498 €.

2. cena: Minirúra Masterchef, 60-minútový časovač, 38 litrov, infračervené varné platne, čierna, v hodnote 147,90 €.

3. cena: Servírovací vozíček Zimmerservice, kuchynský vozík, polička na víno, granitová doska, hnedý, v hodnote 116,90 €.

4. cena: Piknikový ruksak Halford, 4 osoby, príbor z ušľachtilej ocele 430, polyester, v hodnote 69,90 €.

5. až 7. cena: Hriankovač TK21-Bamboo, 870 W, bambus, v hodnote po 40,90 €.

8. cena: Kempovací stan Yukatana Cenote 4, oranžový, kupolový stan, 4 osoby, polyester, v hodnote 37,90 €.

9. cena: Záhradné svetidlo LED-Flower 20, 3 ks, v hodnote 34,90 €.

10. cena: Prenosná kempovacia stolička Duramaxx, rybárska, 500g, 3 ks, v hodnote 32,97 €.

1. cena

2. cena

3. cena

4. cena

5. až 7. cena

8. cena

9. cena

10. cena

KUPÓN
Misijná príloha

Kn

október 2019